

Живорад Ајдацић

Културни (монетарни) удар

49. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА У БЕОГРАДУ

Приликом свечаног отварања 49. међународног Сајма књига у Београду, наш истакнути писац Милован Данојлић, који живи и ствара у Француској, у својој беседи између осталог је рекао: “Од свог настанка, Књига прати и дели човекову судбину, а данас, код нас, та повезаност, та међуупућеност, нису без извесног драмског набоја. Њен положај је тежак, а такав је и друштвени положај нашег човека истераног на брисани простор транзиције, а ето, и она и он преживљавају, захваљујући чуду, тако рећи. Обоје су претурили преко главе два пута по седам гладних година да се, за овај празник, појаве у стајаћем руху, лепши него што су богати, и богатији него што им то могућности дозвољавају. Књига живи, нашом заслугом, и ми смо преживели уз њену помоћ. Отуда нарочита врста солидарности коју, на овом ветровитом тлу, према њој осећамо: нежна биљка духовности показала је прилагодљивост суровим околностима кроз које смо прошли, и још

увек пролазимо. Све то увећава радост пред оним што нам се на овој изложби показује. У овој осиромашеној, окрњеној и одасвуд притиснутој земљи годишње се, према подацима UNESCO-а, објави око 5.000 наслова, док се у Француској, заштићеном забрану европске културе и писмености, штампа око 45.000 наслова. Узме ли се у обзир број становника у једној и дугој земљи – о осталом да не говоримо! – закључићемо да наши издавачи држе корак са обожаваном “Европом”, ако нису и у предности, што је за дивљење. Почетком деведесетих, званични представник једне светске силе припретио нам је да ће нас вратити у камено доба. Његова жеља се срећом није испунила: некако смо се провукли у 21. век, док тамо неке војске, по свету, воде давно превазиђене колонијалне ратове. Међу живим и мртвим језицима са којих се, године 2000-те, превело највише дела, наш се језик нашао на седамнаестом месту.

Кад на корицама угледамо нови наслов познатог нам и вољеног писца, обрадујемо се као да нам се најављује

нека важна лична порука, као што и непознато име уме да пробуди изненадну знатижељу.”

Данојлић, даље истиче: “књига која данас опстаје против порезника, цензора, духовног и материјалног сиромаштва, мрзовољних критикастера, Меклуанових пророчанстава, слепила код очију, упркос звонима и прапорцима потрошачке цивилизације... Јесте, Књига је у многим земљама у кризи, као што су и наши животи у вечној кризи, и истрајава, као што и живот истрајава. Она ни од кога не тражи милост, осим од читаоца; у читаоцу су њена оба плућна крила, с њим и преко њега прима кисеоник. Зато је њен празник истовремено и читаочев благодан.

Наша је књига, пре многих индустријских производа, успешније од политике, ако не изашла, оно повирила у свет, и тамо стекла нека искуства која би законодавцима пореске политике могла бити од користи.”

Како су средства јавног информисања пренела, са завршне конференције за штампу 49. међународног Сајма књига у Београду, овогодишњи Сајам посетило је преко 220 хиљада љубитеља књиге, што је за 20 одсто више од прошле године.

Не може се заборавити да је две хиљадите године, од стране Досовске власти, извршен удар на београдски Сајам књига, када је Удружењу издавача и књижара Југославије одузета организација Сајма књига. Удружење је припремало и организовало овај Сајам више од 45 година, тачније од његовог оснивања.

Са скупштине Удружења издавача и књижара Југославије, одржане 28. ју-

ла 2004. године, на челу са председником овог удружења Живадином Митровићем, упућен је захтев Министарству културе Србије, да се организација Сајма књига врати овом удружењу. Министарство културе Републике Србије, тачније министар Драган Којадиновић, потписао је одлуку да се овај Сајам врати под надлежност ранијег основача, и да се Сајму књига врати његов изворни назив, који гласи “Међународни сајам књига у Београду”. Министар Којадиновић даље истиче да оваква организација може бити рационалнија и јефтинија и, што је најважније, остављена еснафу, без одлучујућег утицаја државе. Нема никаквих разлога да се град Београд појављује као оснивач и да сваке године одлучује коме ће поверити организацију те значајне културне манифестације.

На ову одлуку министра културе, Горица Мојовић, члан ИО Скупштине града Београда и главни актер укидања континуитета Сајма и промовисања новог назива (“Први миленијумски сајам књига”) истакла је да је ова одлука Министарства културе правно и политичко насиље и да представља напад на Скупштину града Београда, која је пре годину дана постала оснивач београдског Сајма. Мојовићка, даље, истиче да би волела да министар културе Драган Којадиновић објасни ову сумњиву одлуку, и да сумња у његове добре намере, јер јој се чини да неко хоће да уништи ову манифестацију, као и да 47 година постојања Удружења издавача није никакво образложење, јер је и ова земља постојала 50 година па се распала. Мојовићка се пита зашто Љиљана Шоп, заменик ми-

нистра културе, то прихвата. Она зна како се и како би требало да се организују сајмови. ..

Прозвана, Љиљана Шоп одговара: “Традиционално, Сајам књига, одржавао се у организацији Удружења издавача и књижара Југославије, пуних 45 година. Ово удружење је члан међународне асоцијације издавача са седиштем у Женеви, тако да је Сајам ушао у календар светских смотри књига. Не видим разлог зашто стари, дугогодишњи, организатор не би и даље организовао ову значајну изложбу књиге, која је по старости одмах иза франкфуртског и каирског сајма књига. Праведно је да Сајам књига организују сами издавачи, јер иначе све би личило на вашар.”

Председник Србије, Борис Тадић, посетио је београдски Сајам књига, изразивши задовољство што се присутнима обраћа баш на штанду Француске, испод застава Француске, Европске уније и Србије, јер је то уједно и знак његовог политичког настојања да Србију приближи свету. У разговору са новинарима истакао је да је Сајам књига једна од најзначајнијих културних манифестација код нас и да би политичари требало да је подрже из суштинских разлога, као што су подстицање знања, маште и лакше комуникације са светом.

Овогодишњи Сајам књига посетили су и министри у влади Републике Србије, као и њен председник Војислав Коштуница који је дао пуну подршку ауторима и издавачима књига. Међутим, индикативно је да сајам књига није посетио министар финансија Млађан Динкић. Због увођења пореза на додатну вредност (ПДВ), организато-

ри Сајма су за министра припремили књигу протеста са преко 4000 потписа љубитеља литературе, издавача и аутора. Међу потписницима протеста је и потпис Драгана Којадиновића, министра за културу. Посебну пажњу посетилаца изазвали су леци следећег садржаја: “Министар финансија је књишки мољац!”; “Отворите књигу, истресите порезника!”; “Некада су се књиге палиле, сада се опорезују!”

На сајму је организована и трибина “Одбрана српског језика” поводом насиља над српским језиком у Црној Гори и као подршка ђацима, студентима и професорима који су се супротставили црногорској власти која је српски језик преименовала у “матерњи”!

У недељу 24. 10. 2004. год. у 5 до 12, сајамским халама, поново су се чуле пиштаљке, које државу и законодавце озбиљно упозоравају на њихову погубну политику.

ПДВ КАО УДАР НА ОПСТАНАК ИЗДАВАШТВА

Координациони одбор уметничких удружења Србије, која броје око 11 хиљада уметника, са Удружењем издавача и књижара Србије, у јулу месецу о.г. упутио је амандман на Предлог Закона о порезу на додатну вредност, истичући да би књигу требало опорезивати у промету по нултој стопи, односно ослободити плаћања пореза. Када је предлог саопштен посланицима, министар финансија Млађан Динкић, интервенисао је и тражио од предлагача да се амандман повуче, пошто је, како је рекао, у супротности са директивом за пријем у Европску унију и нагласио да ни у једној земљи ЕУ не постоји нулта стопа опорезивања.

Поставља се питање, шта је Динкића навело да се послужи нетачним подацима. Истине ради, чак пет земаља, од 25 чланица ЕУ има нулту стопу у промету, а то су Велика Британија, Ирска, Грчка, Литванија и Пољска. Ако се томе дода да су Хрвати, после доношења Закона о ПДВ, којим су довели издаваштво до ивице пропасти, изменили ставку о промету књига и увели нулту стопу, зар и то није довољан разлог да се Србија не упушта у ризик са непредвидивим последицама.

Министар Динкић, бранећи неодбрањиво, када је у питању књига, показао се “великим ” као рок музичар групе “Монетарни удар” и у сагласју са директивом, у мају месецу о.г. ослободио пореза америчку рок групу из седамдесетих година “Jetro tal” која је гостовала у центру Сава. Одмах у јуну, после велике афере и хапшења организатора “Егзита” под сумњом да су организујући исти 2003. год. опљачкали неколико милиона динара и поклонили преко 7 хиљада улазница непознатима, Динкић доноси одлуку којом укида порез на промет на продају улазница за фестивал “Егзит” у 2004. год. Како је објаснио, даје подршку фестивалу, поготово за долазак музичких група и солиста из иностранства.

Министар Динкић може да даје подршке као рок музичар, али, ко му даје право да крши Закон о порезима.

Према извештавањима средстава информисања, на овом фестивалу, било је интервенција полиције, било је дроге, било је пијаних, било је оргијања...

Познати рокер, мозак и душа групе “Рибља чорба” Бора Ђорђевић, композитор, књижевник и музичар, савет-

ник у Министарству за културу, изазвао је опречне коментаре међу Новоцањанима, већ после прве конференције за новинаре, рекавши да ће се залагати да “кинту добију културне делатности с предзнаком националног и православног”. Ђорђевић је своју намеру образложио и речима да је претходна власт предност давала мондијалистичким, а не манифестацијама с националним предзнаком. Популарни “Чорба” није поштедео ни “Егзит”, рекавши да нема ништа лично против овог фестивала, али и додавши да је мало вероватно да ће Министарство културе финансијски помоћи спектаклу на петроварадинској тврђави, јер би овај фестивал требало да се самостално финансира.

СЛОЖНО У ШТРАЈК

5. октобра 2004. год., тачно у подне, одржан је протест уметника и запослених у култури, испред Министарства културе Србије. Први пут, сва струковна удржења окупљена су око јединственог захтева у вези са побољшањем материјалног положаја запослених у култури и решавањем статуса националних установа културе. Осим повећања цене рада, они траже да им се исплате одобрена средства за програме, пројекте и за рад уметничких удружења за ову годину, као и израду јединствених колективних уговора на нивоу Републике Србије, побољшање материјалног положаја националних и културних институција, укидање пореза на додатну вредност за књиге и уметничка дела, часописе, новине и монографије, укидање Уредбе о коефицијентима, као и доношења закона у области културе, да се реши питање

социјалног осигурања самосталних уметника, смањење пореских дажбина на ауторско-извођачке хонораре, које тренутно износе од 55 до 95%, формирање стручног савета Министарства културе од представника установа културе, уметничких удружења и чланова САНУ.

Како је истакнуто, плате запослених у установама културе, које се финансирају из републичког буџета, крећу се од 7 до 16 хиљада динара. Глумци, оперски певачи, балетски играчи, библиотекари са завршеним факултетом зарађују око 16 хиљада динара. Плате кустоса су између 14 и 15 хиљада динара, чиновници са средњом стручном спремом примају од 9 до 12 хиљада динара, а са нижом и основном школом око 7 хиљада динара.

Захтеве Првог генералног штрајка у култури одмах је подржао министар културе, Драган Којадиновић, и истакао да су захтеви запослених у институцијама културе оправдани, јер је њихов материјални положај веома тежак. Заложиво се за формирање међуресорске комисије, састављене од представника Министарства културе, финансија и за рад, запошљавање и социјалну политику, која би проблеме у тим институцијама решила системски, на свим нивоима. Штрајкачи и Министарство културе нису на супротстављеним странама, рекао је Којадиновић, истичући да првенствено треба усвојити нормативна акта која ће прописивати начин рада и зараде запослених. Којадиновић посебно наглашава да ће се залагати за решења која ће смањити диспропорцију која постоји између институција културе, Града и Републике, и сматра да је негде на тој релацији корак испуштен пре неколико година и да се

тада није благовремено реаговало, па због тога сада имамо овакву ситуацију.

Што се тиче захтева уметничких удружења Србије, за исплате дуговања за одобрене уметничке пројекте, по конкурс Министарства културе Србије, и делимичне накнаде за редовну делатност која није уплаћивана 8 месеци, Министарство културе је благовремено доносило решења али, министар Динкић за ове законске обавезе нема ни речи разумевања, ни подршке, кратко саопштава да “пара нема”.

Протест запослених у култури и представника уметничких удружења, испред Владе Србије, превремено је прекинут забраном полиције, због “Посмртног марша” под називом “Последњи поздрав” у извођењу чланова оркестра Опере Народног позоришта у Београду. Символично – у знак умирања културе.

Иритирани оваквом реакцијом министра Динкића, представници уметничких удружења, на конференцији за штампу, одржаној у павиљону “Цвијета Зузорић”, истакли су, у име 11 хиљада уметника, да министарства остају gluva на предлоге удружења, да два министра не сарађују...

Драгослав Крнајски, председавајући Координационог одбора уметничких удружења, истиче да ови проблеми не муче удружења од јуче, и да су они актуелизовани, пре свега, проблемима на нивоу Града, а са друге стране ставом Министарства културе у прошлом сазиву (са министром Лечићем на челу). Тада је донета одлука да се не прекине делимично финансирање рада уметничких удружења у Србији. Даље, Крнајски истиче да постоји за-

конски основ за то – Закон о делатностима од општег интереса у култури из 1992. којим је предвиђено финансирање удружења из буџета. Законом о буџету из 2001. или 2002. год. доведено је у питање финансирање рада уметничких удружења, јер је Досовска власт била оријентисана ка тржишту по сваку цену, па и у сфери културе. Културна политика, међутим, не може бити препуштена само тржишту. Мора да постоји интервенција државе, то јесте и смисао постојања Министарства културе, које одређеним мерама треба да помогне унапређење и развој културе, посебно у условима које ми имамо, као земља у транзицији, где ни само тржиште не постоји.

Миодраг Ђукић, председник Удружења драмских писаца Србије, био је још оштрији, констатујући да Динкић спроводи диктатуру, јер игнорише Закон о буџету који је изгласала Скупштина.

ШТРАЈК ЗА ИСТОРИЈУ

Почетком октобра, у Београд су допутовали Словенци, како би у првој позоришној српско-словеначкој копродукцији одиграли представе у Народном позоришту. У Словенији, за собом су оставили штрајк новинара који су игнорисали изборе, да би их у Београду дочекао штрајк запослених у култури. Одиграли су само једну представу, репризе није било. Генерални штрајк свих запослених у институцијама културе највише је ескалирао у Народном позоришту. Запослени траже смену управника Тадића. Тадић, прети суспензијом представника синдиката. Министар Којадиновић, од управника Народнег позоришта тражи

да објасни где је потрошено 14 милиона динара, и истовремено саопштава да ће због “мутних радњи” у Народно позориште послати буџетску инспекцију. На седници Управног одбора, синдикалци су тражили смену управника Тадића. И прошле сезоне тражена је смена управника Тадића и директора Опере Дејана Савића (у међувремену смењен).

Управни одбор на захтев синдиката поводом стања у позоришту, а посебно стања руковођења, донео је одлуку о промени Статута, којим се предвиђа, уз функцију управника, и увођење менаџера Народнег позоришта – пословног директора.

Запослени у Народном позоришту, упутили су писмо премијеру Војиславу Коштуници, којим се жале на “лошу пословну политику неугог управника Љубивоја Тадића”, и захтевају од Владе, именовање новог управника и менаџера.

Управник Тадић довео је у питање планиране премијере и онемогућио рад врхунских уметника и редитеља, као што су Лоран Вансон, Синиша Ковачевић, Младен Матерић, Предраг Бајчетић, Боро Драшковић, Дејан Мијач и др. Националну оперу и балет је уништио са несагледивим последицама.

Основни проблем је у томе што установама културе управљају људи који немају знања, вештине и способности, већ су на функције именовани по политичкој или некој другој сумњивој основи. Поставља се питање, зашто се не користе кадрови Факултета драмских уметности, који на Катедри за менаџмент културних делатности, деценијама школује “дипломиране менаџере културе”, који имају неопходне спо-

собности за управљање установама културе.

Зашто ћути културна јавност!? Зашто дозвољава да се уништава једна од најважнијих националних институција!? Шта је руководило Досовску власт и бившег министра Лечића, (спикера протеста Студената на Теразијама) да именује свог колегу Љубивоја Тадића, (спикера ДОС-а на октобарским протестима 2000-те године)?

Зашто у Управном одбору не седе истакнути ствараоци, од ауторитета, и привредници који би финансијски помогли очување ове националне институције.

“Демократска” културна чаршија је заборавила своје злобне коментаре, када је на чело Народног позоришта, раније, постављен један од најбољих српских глумаца овога времена, Александар Берчек. Истине ради, са санкцијама и у тешком времену, Народно позориште је опстало и успешно пословало. На челу тадашњег Управног одбора био је Миодраг Ђукић, драмски писац, и, како су у установама културе и уметничким удружењима истицали, један од најуспешнијих министара културе Србије.

Шта рећи о стању, наше најзначајније установе за заштиту културних добара, Народног музеју у Београду, који је одавно затворио своје изложбене сале. На улазу у музеј, постављене су скеле, које више од две године, истовремено, представљају и ругло и тобожњу намеру да се реконструише здање. За припрему обећане реконструкције, министар Лечић организовао је донаторски ручак, са (пустом) надом да ће прикупити средства.

На почетку свог мандата министар Којадиновић је напоменуо да ће међу приоритете уврстити Народни музеј, и посебну пажњу поклонити обнови те установе од националног значаја, која ове године слави 160 година постојања. Донаторски ручак није заказао!

На недавно одржаној трибини “Лице града” угледни архитекти и урбанисти, критиковали су изградњу Црквеног дома и парка Светосавског храма, чиме се одступило од првобитног пројекта изградње Храма и одступило од урбанистичких решења која су важила за изградњу Народне библиотеке. Већа пажња је посвећена изградњи Црквеног дома него најзначајнијој институцији културе Србије.

Као последица несавесног поступања при изградњи платоа испред Храма Св. Саве, оштећено је преко 1000 књига, а оштећена је и изолација подземног магацина библиотеке. Због спорог реаговања надлежних и уништавања националне институције, највероватније ће реаговати и међународне организације од UNESCO-а до IFLA и CENL.

Не поменути Академију наука, која за свој рад, из буџета, добија мање средстава од тзв. невладиних организација, или маћехински однос државе према вековно значајној институцији Матици српској у Новом Саду, такође би значило прихватање понашања Досовске власти, по коме Србији није потребна национална култура.

ДА БИ БИО ПРИЗНАТ,
УМЕТНИК МОРА ДА БУДЕ
СИРОМАШАН

Плаћање доприноса за пензионо и здравствено осигурање уметника зави-

си од воље појединаца на власти у Скупштини града Београда. У Србији је око 1500 признатих уметника, којима се доприноси за пензионо и здравствено осигурање плаћају из општинских буџета, а од тога око 1400 их је у Београду, и за њих Град обезбеђује средства. Неизвршавањем тих обавеза крши се чл. 10. Закона о делатностима од општег интереса у области културе из 1992. год.

Добро је познато да је седамдесетих година, тада Извршно веће Републике Србије, односно њена Комисија за признавање статуса заслужних уметника, проглашавала заслужне уметнике, било да су самостални уметници или запослени у институцијама културе. Доношењем Закона о обављању самосталне уметничке делатности, плаћање доприноса за самосталне уметнике вршила је Република Србија. Да би се стимулисало уметничко стваралаштво, у свим срединама у Србији, обавезе плаћања доприноса за пензионо и здравствено осигурање преузеле су општине и градови.

Досовска власт, не поштујући законе и споразуме, доноси своје критеријуме по којима право на плаћање доприноса имају само сиромашни уметници, односно они који остварују приходе од ауторских права мање од републичког просека. Члан градске владе Београда, Горица Мојовић, задужена за културу, категорична је у оцени да закон није регулисао ово питање и да доприносе уметницима Београд плаћа добровољно. Посебно зачуђује њена констатација да градска влада и њен секретаријат немају никакво учешће приликом одређивања листе уметника, јер је тај посао у надлежности умет-

ничких удружења, а критеријуми су садржани у правилницима тако да се поставља питање да ли су критеријуми у целости и ваљано поштовани.

Горица Мојовић, заборавља да је закон изнад политике и појединаца који мисле да од њих све почиње. Заборавља или неће да каже, да је раније, пре доласка Досовске власти критеријуме и правилник донела Скупштина града и именовала Комисију која је одређивала, по критеријумима, којим ће уметницима Скупштина града плаћати доприносе, а то се по правилнику односило на заслужне уметнике који су својим стваралаштвом допринели развоју културе, не улазећи, у њихов материјлни статус, односно социјалну категорију.

Скупштина града укида “своју” Комисију и критеријуме за стицање својства уметника, препушта уметничким удружењима, али квоту одређује град Београд. Тако се догодило да је градски Секретаријат за културу Београда и те како скратио списак потенцијалних корисника права на плаћање доприноса, а да се многи нису ни јавили на конкурс – “тендер”, који је био расписан, сматрајући да су постојећи критеријуми понижавајући и атак на њихово стваралаштво и допринос који су дали своје граду.

Драгослав Крнајски, координатор уметничких удружења Србије, каже да су удружења на основу својих правилника одређивала статус признатог уметника, али је то само због пријављивања на конкурс градског Секретаријата за културу. Више од стотину признатих уметника није прошло сито градских челника, чији су критеријуми били крајње ригорозни и који су претпостав-

љали да уметник мора да буде сиромашан и да не сме да има чак ни викендицу. Испитивање законитости ове одлуке већ годину и по дана је на Уставном суду.

Преседник Удружења филмских глумаца Србије, Владан Живковић, био је још оштрији у наводима, а садашњу бригу о култури назвао је обманом, истичући да их је Горица Мојовић назвала “социјалном категоријом” којој Град помаже. Председник градске владе Ненад Богдановић (садашњи градоначелник) поручио је да уметници треба да мењају професију. “Веровали смо да смо ми само људи, који су све што знају уденули у свој град мислећи да им он то на неки начин враћа” каже Живковић.

Сличног је мишљења и председник Савеза естрадно-музичких уметника Бранимир Ђокић, који тврди да је градска влада легенде народне музике оставила на маргини, док су неки рокери на основу личног и партијског пријатељства ретроактивно решили заостала трогодишња плаћања доприноса.

Ових дана, Горица Мојовић, је поново “изненадила” културну јавност и најавила доношење нове одлуке, којом ће се најзаслужнији уметници наћи на списку оних којима ће Град у цело-

сти плаћати доприносе, без обзира на материјални статус, а њихов одабир вршиће независна, надлежна комисија. Уметници захтевају да комисија буде паритетна, са једним променљивим чланом, који би се мењао у зависности од тога о ком се уметнику и удружењу расправља.

Каква је логика градских челника, када тврде да они нису у обавези плаћања доприноса осигурања за истакнуте уметнике, а у целости финансирају запослене у институцијама културе. Рецимо, допринос за пензионо и здравствено осигурање за барда глумишта Петра Краља, као обавеза Града, износио би месечно око пет хиљада динара, а глумца запосленог у позоришту град финансира у бруто износу л.д. са преко педесет хиљада дин. укључујући топли оброк и превоз.

Није сврсисходно градити и реновирати позоришне објекте а истовремено урушавати и уништавати стваралаштво. У пуном смислу позориште чини зграда и ствараоци: глумци, редитељи, драмски писци, сценографи, костимографи, композитори, балетски уметници, музички уметници и др. Резолуцијом о култури финансира се стваралаштво и пројекти у култури а не зграде.